

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Лиляна Иванова Русанова

катедра: „Социални и стопански науки“, факултет „Стопански“,

Технически университет – Габрово

на дисертационен труд на тема:

„ПРОЕКЦИИ НА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ И ПОЛИТИКИ ЗА ЗАЩИТА НА ЖЕРТВИТЕ В РЕПУБЛИКА КОСОВО“

за присъждане на образователно-научна степен „доктор“

по докторска програма „Организация и управление на социалните дейности“,
професионално направление 3.4 Социални дейности,

област на висше образование 3. Социални стопански и правни науки

Автор: АДИЛЕ ШАЧИРИ

Научен ръководител: доц. д-р МАЯ ЧОЛАКОВА

1. Общи биографични данни на кандидата

Адиле Шачири е утвърден специалист, притежаващ богат професионален опит в областта на политиките и социалните услуги за уязвими групи в Република Косово. Автобиографичните данни свидетелстват за сериозна академична подготовка на кандидата в областта на социалната работа, а трудовият опит на докторанта е професионално насочен към определяне на политиките, социалните услуги и защитата на лица жертви на домашно насилие. В този контекст темата на дисертационния труд е логично следствие от образователния път и професионалните интереси на докторанта. Цялостният прочит на дисертационната разработка демонстрира силен персонален интерес към изследвания проблем, а от там и значими научно-приложни и практико-приложни приноси на автора.

Представеният за оценка комплект материали – дисертационен труд, автореферат и професионална автобиография на докторанта е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и нормативните документи на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

2. Актуалност на дисертационния труд

Значимостта на разработения дисертационен труд е безспорна. Актуалността на проблематиката е очевидна в научно-приложен, практико-приложен и теоретичен план. Проблемът за насилието над жени и деца е актуален и злободневен, поради тежките, физически, психически и социални последици, както за жертвите, така и за обществото като цяло. Напоследък в теорията и практиката все повече се обръща внимание на произхода на домашното насилие и факторите, които влияят за нарастването на този феномен. Съвременният и актуален характер на дисертационното изследване, произтича от факта, че изследваната проблематика е силно разпространена, но и нерегистрирана като престъпление, както в света, така и в обществото на Косово. Новото измерение, което докторантът добавя към осмислянето на проблема е проследяването на феномена

домашно насилие в различните му измерения с акцент върху ситуацията в Косово. Предвид уместно използвания инструментариум за анализ на теоретичните постановки и емпиричните данни, дисертационното изследване представлява ценен ресурс за повишаване нивото на информираност на обществото в Косово и подобряване на професионалната намеса. Посочените до тук аргументи ми дават основание да определя темата на дисертационното изследване като значима и актуална.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 158 стр., от които 139 стр. основен текст, онагледен със 16 таблици и 34 фигури, справка на използваната литература, съдържаща 141 източника. Дисертационният труд съдържа 2 приложения, в които са поместени авторски образци на прилаганите методи и инструменти, използвани за набиране на емпирична информация. В структурен план трудът се състои от въведение, теоретична рамка на изследвания проблем, оригинална авторска концептуално-методологическа част за реализиране на теренните проучвания, включваща изследователски цели и задачи, инструментариум и методи за набиране на информация, основна хипотеза, етични предпоставки и ограничения. В трета глава е реализиран обстоен анализ на получените резултати, от които е видна ролята на социалните услуги, политиките и мерките за защита за намаляване на домашното насилие.

Въведението на дисертационния труд поставя темата на научното изследване и обосновава необходимостта от разработването ѝ. На основата на задълбоченото познаване на проблемите на практиците и личната професионална мотивираност на автора, още в уводната част, ясно се очертава приложният характер на изследването.

Теоретичната разработка на проблема акцентира върху законодателната и политическа рамка, социалната и институционална среда, в която се разпространява домашното насилие в Косово и специфичния контекст, определящ основните рискови фактори, влияещи върху домашното насилие. Комбинацията от всички изследователски сфери в рамките на теоретичното изследване ясно насочва към индивидуалните последици и предизвикателства, пред които са изправени жертвите, както и към конкретните дефицити на институционалната рамка и мерките за закрила в Косово. При проследяването на водещи дефиниции и теоретични концепции, прави впечатление анализът и обобщаването, както и авторската интерпретация и оценка на различни нюанси в изследваната област. Разгледани са съществуващите концепции на авторитетни учени, а техните достижения са цитирани коректно, което доказва, че авторът е запознат в дълбочина със значими публикации и инструментариуми за анализ и изследване на поставения проблем, демонстрира критично осмисляне на концепции и което е най-важното – не се разфокусира между множеството интерпретации, а пречупва многостранния характер на проблема за домашното насилие през социалната действителност в Косово.

Дизайнът на емпиричното изследване е построен по начин, който съответства на изискванията за конструктивно изследване. Изследователският пакет съдържа цел и задачи, хипотеза, изследователски методи и процедури. Цялостното изследване представлява резултат от задълбочената рефлексия на докторанта на съществуващата

практика и дейността му като ръководител на различни институции и организации, предоставящи социална закрила и услуги на жертвите на домашно насилие в Косово. Изследването се отличава и със своя спираловиден характер, включващ структуриран въпросник към специалистите, пряко ангажирани със защитата на жертвите на домашно насилие в Косово и задълбочено обсъждане с фокус група, включваща експерти, които участват в определянето на политиките за закрила в Косово. За обработка на получените емпирични данни са използвани: количествен, регресионен и корелационен анализ, които позволяват да се направят съществени изводи.

В рамките на извадката са включени експерти, които притежават лиценз за предоставяне на социални услуги и които пряко работят с жертви на домашно насилие. Включените въпроси в анкетната карта напълно съответстват на профила на респондентите, от една страна, а от друга, отговарят на предварително поставената цел, задачи и хипотези на изследването (Приложение 1).

В рамките на фокус групата са включени професионалисти, които определят публичните политики в областта на защитата на лицата, жертви на домашно насилие. (Приложение 2), като по този начин събраната емпирична информация има още по-голямо значение за валидиране на направените изводи.

Безспорно най-голяма тежест и интерес предизвикват резултатите и тяхната интерпретация, описани в **трета глава** на дисертационното изследване. В рамките на тази част от дисертационният труд са представени получените резултати, а като съществен принос намирам установената необходимост от подобряване на „управлението на случай“ при жертви на домашно насилие. Нещо повече, в резултат на теоретичния анализ и получените резултати, се реализира целта на изследването, а именно извеждане на доказателства за влиянието на различни фактори в Косово, които допринасят за разпространението на феномена домашно насилие, и които дефинират професионалната практика при работа със жертви на домашното насилие в Косово.

4. Приноси

На основата на предоставените материали мога да групирам приносите на докторанта в следните групи:

1. Научно-приложни приноси, свеждащи се до доказване на нова страна от вече съществуващи научни области:

- това е първото цялостно изследване в Косово, което представя проблема за домашното насилие в контекста на действащите политики, институционални механизми и културни специфики и традиции.
- изследването позволява да се дефинират изводи и препоръки, които могат да подобрят съществуващата професионална намеса.

2. Практико-приложни приноси

- анализът на получените резултати насочва към авторски препоръки, относно необходимостта от постоянни и целенасочени интервенции към жертвите на домашно насилие, както и усъвършенстване на работата на институциите;

- практическата насоченост на дисертационното изследване представлява своеобразен наръчник, чрез който уязвимите групи могат да подобрят информираността си за мащабите, негативните последици от домашното насилие и институционалната подкрепа, от една страна, а от друга, дава конкретни препоръки как да се подобри ефективността на действащите политики в тази област в Косово.

3. Теоретико-приложни приноси:

- обогатяване на научната литература, чрез проследяване на връзката между домашното насилие и специфични фактори от местно значение.

5. Автореферат

Авторефератът отразява най-важните елементи на изследването и дава обобщена представа за съдържанието и постигнатите резултати в дисертационния труд.

6. Публикации по темата

Докторантът представя общо 5 публикации с отворен достъп, както и участие в научни форуми.

7. Препоръки

Позволявам си да отправя следните препоръки:

1. Препоръчвам на автора да потърси разнообразни начини за популяризиране на резултатите от дисертационния си труд и да продължи изследванията си в тази област.
2. Извеждането на цялостна концептуална рамка на изследването още във вводната част, включваща изследователски въпроси, цел, задачи и хипотеза, както и извеждането на степента на валидиране на поставената хипотеза значително ще подобри цялостното представяне на изследвания проблем.

8. Заключение

Отчитайки достойнствата на дисертационния труд, произтичащи от актуалността, обхватността и добросъвестно извършените изследвания и постигнатите резултати, считам че изследването ще предизвика интерес на специалистите, работещи в областта на социалната подкрепа на лица, жертви на насилие. Докторантът демонстрира компетентно използване на литературни източници, прецизно структуриране на разглеждания проблем и разгръщането му в самостоятелно научно изследване. Подбрани са релевантни методи за проучване и анализ на емпиричните данни. Получените резултати са анализирани и обобщени адекватно, а направените изводи са представени коректно.

Очертаните достойнства и практико-приложния характер на дисертационното изследване, ми дават основание да препоръчам на членовете на научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор“ на Адиле Шачири в професионално направление 3.4 Социални дейности, област на висше образование 3. Социални стопански и правни науки.

Дата:
04.12.2024 г.

доц. д-р Лиляна Русанова

OPINION

by **Assoc. Prof. Lilyana Ivanova Rusanova, PhD**

Department: Social and Economic Sciences, Faculty of Economics,

Technical University of Gabrovo

of a dissertation on the topic:

"PROJECTIONS OF DOMESTIC VIOLENCE AND POLICIES FOR PROTECTION OF THE VICTIMS IN THE REPUBLIC OF KOSOVO"

for the award of the educational and scientific degree "Doctor"

Doctoral program: „**Organization and Management of Social Activities**“

professional field 3.4 Social Activities,

Higher education field 3. Social, economic, and legal sciences

Author: Adile Shaqiri

Supervisor: Assoc. Prof. Maya Tcholakova, PhD

1. General information of the candidate

Adile Shaqiri is a recognized specialist with extensive professional experience in the field of policies and social services for victims of violence in the Republic of Kosovo. The curriculum vitae testifies to the candidate's serious academic background in the field of social work, and the work experience of the PhD student is professionally focused on defining policies, social services and the protection of victims of domestic violence. The topic of the dissertation is a logical consequence of the educational path and professional interests of the PhD student. The overall reading of the dissertation demonstrates a strong personal interest in researched issue, as well as significant scientific-applied and practical contributions by the author.

The set of materials submitted for evaluation – dissertation, abstract and professional CV of the PhD student is in accordance with the requirements of the Law on Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the normative documents of the South-West University "Neofit Rilski".

2. Relevance of the dissertation

The significance of the developed dissertation is indisputable. The relevance of the problems is obvious in scientifically applied, practice-applied and theoretical terms. The problem of violence against women and children is a current and pressing issue, due to the severe, physical, mental and social consequences for both victims and society. Recently, in theory and practice, more and more attention has been paid to the origin of domestic violence and the factors that influence the growth of this phenomenon. The contemporary and relevant

nature of the dissertation research stems from the fact that the issue being examined is widespread but also underreported as a crime, both globally and within the society of Kosovo. The new dimension that the PhD student adds to the understanding of the problem is the tracing of the phenomenon of domestic violence in its various dimensions with an emphasis on the situation in Kosovo. Given the appropriately used tools for the analysis of theoretical frameworks and empirical data, the dissertation research is a valuable resource for raising the level of awareness of the society in Kosovo and improving professional intervention. The arguments mentioned so far give me grounds to define the topic of the dissertation research as significant and relevant.

3. Characteristics and evaluation of the dissertation

The dissertation has a total volume of 158 pages, of which 139 pages are the main text, illustrated with 16 tables and 34 figures, and includes a reference list with 141 sources. The dissertation contains 2 appendices, which contain author's samples of the applied methods and tools used to collect empirical information. Structurally, the work consists of an introduction, a theoretical framework of the problem, an original author's conceptual and methodological part for the implementation of field research, including research goals and objectives, tools and methods for data collection, a main hypothesis, ethical considerations, and limitations. The third chapter presents a thorough analysis of the obtained results, highlighting the role of social services, policies, and protective measures in reducing domestic violence.

The introduction of the dissertation presents the topic of the scientific research and justifies the need for its development. Based on the in-depth understanding of the problems of the practitioners and the personal professional motivation of the author, the introductory part clearly highlights the applied nature of the research.

The theoretical elaboration of the problem focuses on the legislative and policy framework, the social and institutional environment in which domestic violence spreads in Kosovo and the specific context determining the main risk factors influencing domestic violence. The combination of all research areas within the theoretical study clearly points to the individual consequences and challenges faced by victims, as well as to the specific deficits of domestic violence, institutional framework and protection measures in Kosovo. In tracing the leading definitions and theoretical concepts, the analysis and generalization, as well as the author's interpretation and assessment of various nuances in the researched field. The existing concepts of authoritative scientists are examined, and their achievements are cited accurately, which proves that the author is deeply familiar with significant publications and tools for analysis and research of the problem posed, demonstrates a critical reflection on concepts and, most importantly, does not lose focus between the many interpretations, but refracts the multifaceted nature of the problem of domestic violence through the social reality in Kosovo.

The design of the empirical study is structured in a way that corresponds to the requirements for constructive research. The research framework contains a goal and objectives, a hypothesis, research methods and procedures. The overall study is the result of the PhD student's in-depth reflection on the existing practice and his activities as a head of various institutions and organizations providing social protection and services to victims of domestic violence in Kosovo. The research is also distinguished by its spiral approach, which includes a

structured questionnaire for professionals directly involved in the protection of domestic violence victims in Kosovo, as well as an in-depth discussion with a focus group of experts engaged in shaping protection policies. For the processing of the empirical data obtained, quantitative, regression and correlation analysis were used, which allowed to draw significant conclusions.

The sample includes experts who hold a license to provide social services and who work directly with victims of domestic violence. The questions included in the questionnaire fully correspond to the profile of the respondents, on the one hand, and on the other, correspond to the predetermined objectives, tasks and hypotheses of the survey (Appendix 1).

The focus group includes professionals who determine public policies in the field of protection of victims of domestic violence. (Appendix 2). This ensures that the collected empirical information is even more important for validating the conclusions drawn.

Undoubtedly, the greatest weight and interest are caused by the results and their interpretation, described **in the third chapter** of the dissertation research. Within this part of the dissertation, the results are presented, and as a significant contribution I find the established need to improve the "case management" of victims of domestic violence. Moreover, as a result of the theoretical analysis and the results obtained, the aim of the research is realized, namely, to provide evidence of the influence of various factors in Kosovo influencing the spread of the phenomenon of domestic violence and on the professional practice in working with victims of domestic violence.

4. Contributions

Based on the provided materials, I can categorize the doctoral candidate's contributions into the following groups:

1. Scientific and applied contributions, highlighting a new perspective in existing scientific fields:

- This is the first comprehensive research in Kosovo that addresses the issue of domestic violence within the context of existing policies, institutional mechanisms, and cultural specificities and traditions.
- The study allows us to define conclusions and recommendations that can improve the existing professional practice.

2. Practical and applied contributions

- The analysis of the results obtained points to the author's recommendations on the need for constant and targeted interventions to victims of domestic violence, as well as improving the work of institutions.
- The practical orientation of the dissertation research is a kind of handbook through which vulnerable groups can improve their awareness of the scale, negative consequences of domestic violence and institutional support, on the one hand, and on the other hand, improve the effectiveness of existing policies in this area in Kosovo.

3. Theoretical and applied contributions:

- The research enriches the scientific literature by exploring the connection between domestic violence and specific locally relevant factors, contributing

new insights into the understanding of the phenomenon within the context of Kosovo.

5. Abstract

The abstract reflects the most important elements of the research and gives a summary of the content and results achieved in the dissertation.

6. Related publications

The PhD student presents a total of 5 open-access publications, as well as participation in scientific forums.

7. Recommendations

I would like to make the following recommendations:

1. I recommend the author to look for a variety of ways to promote the results of his dissertation.
2. Presenting a comprehensive conceptual framework for the research right at the beginning, which includes the research questions, objectives, tasks, and hypothesis, as well as clarifying the degree of validation of the proposed hypothesis, will significantly enhance the overall presentation of the researched issue.

8. Conclusion

Considering the merits of the dissertation, arising from its relevance, comprehensiveness and conscientiousness of the research carried out and the results achieved, I believe that the research will attract the interest of professionals working in the field of social support for victims of violence. The PhD student demonstrates competent use of literature sources, precise structuring of the problem under consideration and its development in an independent scientific study. Relevant methods for studying and analysing empirical data are selected. The results obtained have been analysed and summarized adequately, and the conclusions drawn have been presented correctly.

The outlined merits and the practical and applied nature of the dissertation research give me reason to recommend the members of the scientific jury to award the educational and scientific degree of "Doctor" to Adile Shaqiri in the professional field 3.4 Social Activities, Field of Higher Education 3. Social Economic and Legal Sciences.

Date:
04.12.2024 r.

Assoc. Prof. Lilyana Rusanova, PhD